

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor Veřejná správa

Katedra právní teorie

Účel trestání

Diplomová práce

Bc. Ivana Tellingarová

2020/2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Účel trestání zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Bystřici pod Hostýnem 30. června 2021

Bc. Ivana Tellingarová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce doc. JUDr. Tomáši Sobkovi, Ph.D za jeho náměty a připomínky, které mi při zpracování této práce poskytnul. Také bych chtěla poděkovat mé rodině za podporu, toleranci a trpělivost po celou dobu mého studia.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá účelem trestání, funkcemi trestání a teoriemi ospravedlňujícími trest. Nejprve se zaměřím na definici trestání a rozbor jeho základních funkcí. V další kapitole se budu podrobněji věnovat teoriím ospravedlňující trest. Teoriím utilitárním, retribučním a smíšeným. Po provedení rozboru těchto teorií se v závěrečné kapitole nazvané Efektivita trestání v České republice zaměřím na stávající právní úpravu trestní represe a přiblížím strukturu a systém trestů ukládaných mladistvým pachatelům trestných činů.

Klíčová slova

Účel trestání, funkce trestání, ospravedlnění trestání, atributivní teorie, utilitární teorie, smíšená teorie, efektivita trestání, mladiství pachatelé

Abstract

This diploma thesis deals with the purpose of punishment, the functions of punishment and theories justifying punishment. At first, I will introduce on the definition of punishment and the analysis of its basic functions. In the next chapter, I will discuss the theories justifying punishment in more detail. Theories of utilitarian, retribution and mixed. After analyzing these theories, in the following chapter entitled Effectiveness of Punishment in the Czech Republic, I will focus on the current legislation on criminal repression and approach the structure and system of punishments imposed on juvenile offenders.

Keywords

Purpose of punishment, function of punishment, justification of punishment, attributive theory, utilitarian theory, mixed theory, effectiveness of punishment, juvenile offenders

Obsah :

1. Úvod	7
2. Definice trestu	9
3. Funkce trestání	
3.1 Retributivní funkce.....	12
3.2 Odstrašující funkce.....	12
3.3 Rehabilitační funkce.....	13
3.4 Eliminační funkce.....	13
3.5 Restituční funkce.....	14
4. Teorie ospravedlňující trestání	
4.1 Konsekvencialismus.....	15
4.2 Retributivismus.....	21
4.3 Smíšené teorie.....	26
5. Efektivita trestání v České republice	
5.1 Druhy trestů.....	28
5.2 Opatření ukládaná mladistvým.....	32
5.3 Odklony v trestním řízení.....	39
5.4 Efektivita trestání mladistvých.....	42
6. Závěr	50
Seznam použitých pramenů	52

1. Úvod

Trest existuje v lidské společnosti již od nepaměti. S institutem trestu se setkáváme v různých formách po celý život. Již od útlého dětství jsme vystavováni situacím a událostem, kdy dostaneme možnost pocítit, co to vlastně trest je. Nejprve v rodině, následně ve škole, a když dospějeme tak i v zaměstnání a ve společnosti vůbec. Každá společnost stanovuje určitá pravidla chování a následně vyžaduje jejich dodržování. Za jejich nerespektování a porušování pak stanoví sankce, tedy trestá. Jaký význam a smysl má trest pro společnost? Jaké tresty stanovit, kdy je ukládat a za porušení kterých pravidel? Jak efektivní trestání vlastně je?

Tato diplomová práce se zabývá účelem trestání, jeho funkcemi a teoriemi ospravedlňujícími trest. Nejprve se zaměřím na definici trestání a rozbor jeho nejznámějších funkcí. Dále se pak již detailněji budu věnovat vybraným teoriím ospravedlňujícím trest. Teoriím utilitárním, retribučním a smíšeným. Po provedení rozboru těchto teorií v následující kapitole nazvané Efektivita trestání v České republice představím stávající právní úpravu trestní represe a přiblížím strukturu a systém trestů ukládaných pachatelům trestných činů.

Jedním z úkolů vedoucího diplomové práce při zadání tohoto tématu bylo zamyslet se na efektivnosti trestání. Vzhledem k tomu, že již řadu let pracuji jako vyšetřovatelka oddělení obecné kriminality, kdy hlavní náplní mé každodenní práce je zpracovávání trestních spisů a vedení trestního řízení zejména na úseku trestné činnosti páchané mládeží a na mládeži, rozhodla jsem se věnovat pro účely této práce úvahám o efektivnosti trestání mladistvých pachatelů v České republice. Nejprve

provedu klasifikaci jednotlivých sankcí ukládaných mladistvým v trestním řízení za spáchání provinění. Následně se budu zabývat úvahami, jak je systém sankcí pro mladistvé pachatele efektivní zejména z pohledu jejich budoucího recidivního chování. Některé sankce budu posuzovat i z úhlu pohledu účelu trestání. Tedy co je jejich obsahem, zda ukládáním sankcí naplníme funkce trestání a z jakých teorií ospravedlňujících trestání systém sankcionování mladistvých pravděpodobně vychází.

2. Definice trestu

Než se začnu zabývat samotnými funkcemi trestání, pokusím se vymezit pojem trest.

Z odborné literatury jsou již známy různé definice trestu. Zamyslíme-li se nad některými z nich, nalezneme společné znaky, kterými můžeme pojem trest blíže vyhranit.

Podle H.L.A.Harta je trest definován pomocí pěti základních prvků:

- 1) musí zahrnovat bolest nebo jiné důsledky, které se obvykle považují za nepříjemné
- 2) musí být prohřeškem proti právním předpisům
- 3) musí být ukládán skutečnému či alespoň domnělému pachateli za jeho čin
- 4) musí být vykonáván záměrně a jinou osobou než je samotný pachatel
- 5) musí být uložen autoritou reprezentující právní systém, proti kterému byl čin spáchán

Proti tomuto vymezení trestu vznesl námitku Joel Feinberg, dle kterého tato definice vynechává základní prvek a to, že trest je zejména vyjádřením postojů rozhořčení a nesouhlasu ze strany těch, kterými byl uložen. Mohli bychom tak za Hartových pět podmínek přidat Feinbergovu šestou charakteristiku a to:

- 6) musí být společností vyjádřen nesouhlas, zášť, odsouzení či zpochybnění činu pachatele.¹

¹ DOLINKO, D., *Punishment, The Oxford handbook by Philosophy of criminal law*, Oxford University Press, 2011. s 404-405, ISBN 978-0-19-531485-4

John Rawls definuje institut trestu jako omezení nebo zbavení některých běžných práv občana, který porušil pravidla stanovená právním řádem, za předpokladu, že byl těchto práv zbaven zákonným způsobem a institucí k tomu určenou. Podmínkou je předem jasné a všeobecně známé vymezení pravidel a sankcí, které za jejich porušení budou následovat.²

Podle těchto formulací lze tedy usuzovat, že trest má způsobit újmu či bolest nebo jiný nepříjemný následek tomu, kdo poruší právo, pravidlo či zvyklost, která je ve společnosti obecně uznávána. Trest musí být ukládán osobou nebo institucí, která je k tomu oprávněna, představuje ve společnosti autoritu a takové jednání se od ní pro účely porušení práva či pravidla očekává. Zmíněné znaky by měla definice trestu obsahovat právě proto, že trest sám o sobě působí utrpení či újmu tomu, vůči komu je uplatňován. Ale mnohdy také těm, kteří se ničím neprovinili. Spáchá-li trestný čin či jiné protiprávní jednání otec od rodiny a je-li za to následně potrestán např. nepodmíněným trestem odnětí svobody či finanční sankcí, bude mít uložený trest nepřímý vliv bezpochyby i na jeho rodinné příslušníky, manželku, děti či jeho rodiče. Trest tedy mnohdy postihuje širší okruh osob, než vůči kterým primárně směřuje.

Pak si ovšem musíme položit otázku, zda lze za takových podmínek ještě instituci trestu považovat za spravedlivou? A jaký vlastně je účel trestání, jaký je jeho smysl a jaký význam má pro společnost?³

² Rawls, J. *Two Concepts of Rules*, *The Philosophical Review*, [online] 1955 Vol. 64 No 1, s.10, [cit. 22.02.2021]. <http://www.jstor.org/stable/2182230> s 6-7,

³ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. s 6-7, ISBN 978-80-86920-24-5.

Pro ospravedlnění trestání existují v podstatě dvě základní trestní teorie. Nazýváme je retributivismus a konsekvencialismus. Za třetí teorií ospravedlňující trestání můžeme pak označit teorii smíšenou, která v sobě zahrnuje prvky obou předchozích koncepcí ospravedlnění trestu. Z uvedených trestních teorií vycházejí i jednotlivé funkce trestání.

3. Funkce trestání

3.1 Retributivní funkce

Funkce retributivní neboli odplatná je založena na předpokladu, že pachateli bude uložen takový trest, který mu způsobí újmu, jenž odpovídá závažnosti předchozího jednání pachatele. Trest musí být zasloužený. Tato funkce vychází z teorie retribuční, která předpokládá, že trest je ospravedlněn již samotným spácháním zločinu. Spáchání zločinu totiž ospravedlňuje či přímo zavazuje společnost uložit pachateli trest.⁴

3.2 Odstrašující funkce

Odstrašující funkce má za cíl odradit pachatele od páčání další trestné činnosti. Má působit nejen na samotného pachatele ve snaze odradit jej od pokračování v páčání protiprávního jednání (tzv. individuální prevence), ale i cílit na případné potenciální pachatele, kteří by se mohli obdobného jednání dopustit (tzv. generální prevence). Tuto funkci můžeme tedy označit za funkci preventivní. Má společnosti vzkázat, že páchat trestnou činnost se nevyplácí.⁵

⁴ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 34,

⁵ NOVOTNÝ, O. a kol, *Kriminologie*, Praha: ASPI Publishing, 2004, s 215, ISBN 80-7357-026-2

3.3 Rehabilitační funkce

Rehabilitační funkce neboli nápravná má docílit nápravy pachatele, jak je zřejmé z jejího názvu. V rámci uložení trestu by pachateli měla být dána taková péče a odborné zacházení, které by mělo za následek jeho celkové polepšení. Nebo alespoň odstranění či zmírnění příčin, které byly hlavním důvodem, proč se pachatel trestného činu dopustil. Smyslem nápravné funkce trestání je tedy snaha o převýchovu pachatele. V ideálním případě by tato teorie měla docílit, že bude-li do budoucna pachatel vystaven znovu obdobným situacím, které jej motivovaly či přiměly dopustit se protiprávního jednání, dokáže se zachovat tak, aby své kriminální jednání již nezopakoval. Či se přímo takovým situacím a okolnostem dokázal vyvarovat. Správná aplikace této teorie v praxi předpokládá co nejlepší analýzu spáchaného trestného činu a zejména okolností, za nichž byl spáchán a jeho příčin, které pachatele k tomuto jednání vedly. Znalost těchto skutečností je rozhodná již při samotném ukládání trestu tak, aby způsob potrestání, přispěl k nápravě pachatele.

3.4 Eliminační funkce

Eliminační neboli vylučovací funkce spočívá v dočasném či trvalém vyloučení pachatele ze společnosti. Izoluje pachatele od ostatních jedinců např. vězením nebo případně vyhoštěním. Primárním cílem eliminační teorie je ochrana společnosti před pachatelem a jeho dalším protiprávním jednáním. Současně má být také tato forma trestu citelným zásahem do stávajícího pachatelova života, do jeho práv a svobod, která mu do té doby společnost přiznávala.

3.5 Restituční funkce

Restituční funkce zdůrazňuje význam náhrady škody způsobené trestným činem. Je také někdy nazývána funkcí kompenzační. Význam je kladen na odstranění následků protiprávního jednání a uspokojení nároků poškozených osob, obětí trestných činů. Pachatel se má na odstranění následků svého jednání a na náhradě způsobené škody aktivně podílet.⁶

⁶ NOVOTNÝ, O. a kol, *Kriminologie*, s 217-222

4. Teorie ospravedlňující trestání

4.1 Konsekvencialismus

Poslední čtyři zmíněné funkce trestání patří mezi tradiční utilitární teorie. Utilitarismus je jednou z hlavních verzí konsekvencialismu. Právě utilitaristé se přiklánějí hlavně k mechanismům trestání jako je náprava, znemožnění, individuální i obecné odstrašení a veřejné odsouzení.⁷ Uvedené mechanismy jsou podstatou utilitárních teorií uvedených v předchozí kapitole a naznačují, že konsekvencialismus ospravedlňuje trestání na základě budoucích faktů.

Tomáš Sobek ve své publikaci Právní myšlení, Kritika moralismu zmiňuje, že:

„Aplikovat konsekvencialistickou etiku na trestní praxi znamená posuzovat morální správnost trestání nikoli na základě morálního hodnocení jednání, které se stalo v minulosti a nyní je předmětem trestu, ale na základě budoucích efektů trestání.“⁸

Uložení trestu je tedy ospravedlněno tím, jaký užitek přinese samotný trest pro společnost. Budeme-li vycházet z teorie odstrašení, tak již uložení samotného trestu předpokládá výchovný efekt vůči společnosti. Aby tato teorie však mohla plnit svou funkci, musí být jasně a srozumitelně dopředu stanoveno,

⁷ SOBEK, T., *Právní myšlení, Kritika moralismu*, Praha: Ústav státu a práva, 2011, s 505, ISBN 978-80-87439-03-6

⁸ *Ibidem*, s 502

kteřé chování či jednání již není společností morálně akceptováno a jaký trest za něj bude následovat.

Typicky toto platí pro trestní právo. V trestně právních předpisech je jasně vymezeno, která jednání jsou trestným činem a jaké tresty za jejich spáchání hrozí. Pro každého je tak srozumitelné co bude následovat, pokud se dopustí jednání, které je za takový protiprávní čin označeno a jaký bude následovat trest. Stejně důležité pro splnění účelu odstrašující teorie je, aby byly za spáchání jednotlivých trestných činů příslušné tresty skutečně ukládány. Aby nedocházelo např. k bagatelizování trestné činnosti. Jednotlivci i celá společnost musí vnímat porušení zákona jako nepřijatelné. Každý kdo by měl v úmyslu spáchat trestný čin, musí vědět, co za takové jednání bude následovat. Zmíněná teorie tak předpokládá, že již samotná hrozba uložení trestu pachateli zabrání v dalším pokračování či opakování trestné činnosti (tzv. individuální prevence) nebo že dojde k odstrašení ostatních jedinců od obdobného jednání (tzv. generální prevence).

Utilitární odstrašující teorie připouští dokonce ukládání výjimečně tvrdých trestů. Začne-li se rozmáhat určitý typ kriminality a je třeba tento nárůst zastavit, je možné pachatele potrestat mnohem přísněji než je obvyklé. Předpokládá se, že uložení exemplárních trestů v konečném důsledku povede k odrazení ostatních pachatelů před pácháním obdobné trestné činnosti. Toto by mohlo platit v případě páchání např. majetkové trestné činnosti, které se pachatelé většinou dopouští úmyslně, vědomě a za účelem zisku.⁹

⁹ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 24-25

Mezi odstrašující teorie patří tedy i takové, dle kterých docílíme ukládáním obecně vyšších trestů a to i za méně závažná protiprávní jednání toho, že lidé budou méně páchat trestnou činnost. Utilitarista obětuje jednoho člověka, pokud tím zachrání ostatní a to i za předpokladu, že přinesený užitek bude jen nepatrný. Utilitářství pak může vyvolávat obavu, že pod záminkou ospravedlnění trestu, bude ospravedlněno příliš mnoho.¹⁰

David Boonin ve své publikaci *The Punishment* uvádí příklad páchaní menších dopravních přestupků (např. překročení rychlosti nebo nedovolené předjíždění v dopravních pruzích), které jsou běžně sankcionovány finančními pokutami v malé výši. Pokud by za takto banální přestupek byly ukládány mnohem vyšší tresty, např. až trest smrti, jistě by došlo k výraznému poklesu páchaní uvedených přestupků. Rozhodně lze souhlasit s tím, že by se lidé snažili páchat mnohem méně dopravních přestupků, pokud by věděli, že za ně hrozí trest smrti. Ovšem ukládání takových trestů lze považovat za zcela nepřiměřené. Zákonodárce by evidentně selhal, pokud by uložení tak přísného trestu za spáchání malých dopravních přestupků připustil. Smyslem ukládání trestu nemůže být jen zastrašování lidí, ale hlavně vést společnost k morálnímu uvědomění a k tomu co je správné. K odpovědnosti za vlastní jednání.¹¹ Trest musí být společnosti prospěšný.

Slabinu odstrašující teorie vnímám ve skutečnosti, že ne všechny trestné činy jsou spáchány ze stejných pohnutek a vždy racionálně. Typicky vraždy jsou mnohdy páchány v silném

¹⁰ Rawls, J. *Two Concepts of Rules*, *The Philosophical Review*, [online] 1955 Vol. 64 No 1, s.10, [cit. 22.02.2021]. <http://www.jstor.org/stable/2182230> s. 18

¹¹ BOONIN, D. *The Problem of Punishment*, Cambridge University Press, 2008, s. 55-56, ISBN 978-0-511-38833-0

emočním rozrušení, ze strachu, úleku či zmatku. Většinou jde o zkratkovité iracionální jednání, kterého se pachatel dopustí s ohledem na předchozí události. Lze jen těžko doufat, že někoho od spáchání takového činu odradí reálná hrozba vysokého trestu. Pro takto spáchané usmrcení člověka existuje v českém trestním právu i samostatná skutková podstata a jednání způsobené v takovém pohnutí mysli je pak i zákonodárcem postihováno mnohem mírněji.¹²

Stejně tak nebude teorie odstrašení účinná ani v případě jiných trestných činů, které budou spáchány v emočním rozrušení či z jiné obdobné pohnutky. Uveďme si příklad rozčíleného manžela, který přistihne svou manželku in flagranti s milencem, kterého pak v důsledku toho, čeho byl svědkem, fyzicky napadne. Připusťme, že se takový případ dostane až před soud a manželovi, který se evidentně v dané situaci neovládl, byť by se jeho jednání mohlo zdát pro většinu společnosti pochopitelné, bude uložen trest. Těžko pak můžeme od zbytku společnosti očekávat, že hrozba možného trestu odstraší příštího podváděného manžela od obdobného jednání vůči jeho sokovi.

Také nelze očekávat, že teorie odstrašení splní svůj účel v případě pachatelů, jejichž inteligence a mentální úroveň není nijak vyspělá. U takových osob lze spíše čekat, že si existenci hrozícího trestu nebudou vůbec připouštět anebo se jim riziko, že mohou být za své jednání postiženi, nebude zdát příliš vysoké.¹³

Samotné odstrašení trestem tak rozhodně nezaručuje, že pachatel již nebude trestnou činností opakovat. Současně je na něj třeba působit takovým způsobem, aby došlo ke změně jeho

¹² JELINEK, J. a kol., *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*, 6 vyd., Praha Leges, 2017, s 524, ISBN 978-80-7502-236-3

¹³ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 21

životního postoje a hodnot. Tedy k jeho celkové nápravě. Cílem utilitárních teorií je nejen pachatele odradit od další trestné činnosti vysokými tresty, ale také dosáhnout změny jeho vnitřního postoje k páčání jakéhokoli protiprávního jednání. Ani nízké tresty či malé riziko odhalení by tak neměly být pro jedince důvodem recidivovat. Náprava pachatele je velmi náročná a mnohdy nebývá úspěšná. Základem úspěchu rehabilitační teorie je nutnost dobře identifikovat jedince, kteří jsou schopni resocializace, což není jednoduché.¹⁴

Nelze-li pachatele odstrašit ani napravit, pak je třeba zabránit mu v páčání další trestné činnosti. Eliminační funkce si klade za cíl pachatele izolovat od zbytku společnosti, znemožnit mu tak páčání trestných činů a současně před ním ochránit ostatní jedince a celou společnost. Nejčastějším trestem jak činnost pachatele eliminovat je trest odnětí svobody, v krajním případě to může být i trest smrti. Takovým trestem může být i trest vyhoštění nebo zákaz pobytu či zákaz činnosti. Uvedené tresty a zákazy tak brání nebo minimálně znesnadňují pachateli opakování trestných činů.¹⁵

Utilitární teorie se tak navzájem prolínají. Uložením trestu smrti nebo uvězněním pachatele dosáhneme jednak izolace pachatele, přičemž chráníme společnost a rovněž preventivně působíme na ostatní jedince, které případný trest může odradit od spáchání trestných činů. Současně uvězněný pachatel prochází různými rehabilitačními programy.

Poslední utilitární teorií, o které bych se chtěla zmínit, je teorie restituční, která má za cíl odčinit újmu způsobenou

¹⁴ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 26

¹⁵ *Ibidem*, s 29

trestným činem. Pachatel by se měl podílet na odstranění následků svého protiprávního jednání a na odškodnění osob, vůči kterým jeho jednání směřovalo nebo jimž daná újma vznikla.

Účel trestání z pohledu trestní represe je tedy mnohem hlubší než pouhé uložení sankce konkrétní osobě.

Trest však nemůže být ospravedlněn pouze utilitárními cíli (odstrašení, izolace, výchova). Nikdo si nezaslouží trpět, pokud by trest nebyl zasloužený. Společnost by pak porušovala pachatelovo právo netrpět ve prospěch jiných osob. Pokud je pachatel omezován na svých právech z důvodu ochrany práv jiných členů společnosti, nemohou být utilitární cíle dostatečným ospravedlněním trestu.¹⁶

¹⁶ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 32-33

4.2 Retributivismus

Oproti utilitárním teoriím retributivismus neboli absolutní teorie ospravedlňuje uložení trestu již tím, k čemu došlo v minulosti. Utilitaristé ospravedlňují uložení trestu výhradně budoucími účinky, tedy co nám potrestání pachatele přinese. Jaké zásluhy či výhody uložení trestu společnost získá. Retributivisté však považují za nepřijatelné ospravedlnit trest pouhým odkazem na jeho budoucí důsledky. Užitečnost nemůže být důvodem pro ospravedlnění uloženého trestu. Zda si někdo zaslouží trest, závisí na tom, co již udělal než na skutečných nebo pravděpodobných účincích trestu.¹⁷

Zastánci teorie odplaty jako byli Aristoteles, Tomáš Akvinský, Imanuel Kant nebo George Wilhelm Friedrich Hegel vycházeli z filosofie, která předpokládá, že se pachatel rozhodl svobodně, tedy ze své vůle spáchat trestný čin. Pachatel je odpovědný za své jednání. Porušil právní normu, jejíž existence a dodržování je nezbytné k zachování obecného blaha, zasluhuje jednoznačně trest. Dle Aristotela uložený trest vyváží bezpráví a zajistí obnovu spravedlnosti, která byla porušena nezákonným jednáním pachatele.¹⁸

Podle retribuční teorie musí být trest zasloužený, to znamená, že už je ospravedlněn samotným spácháním trestného činu. Uložený trest by měl odpovídat závažnosti činu. Nezáleží tak ani na skutečnosti, zda se trestného činu dopustí osoba dosud netrestaná nebo se jedná o notorického recidivistu. Retribuční teorie tak nebere ohled na takové přitěžující okolnosti. Všem pachatelům, kteří se dopustí stejného trestného činu, má být

¹⁷ DOLINKO, D., *Punishment, TheOxford handbook by Philosophy of criminal law*, s. 408-409

¹⁸ JELÍNEK J. a kol., *Trestní právo hmotné*, s.384

uložen stejný trest. Roli zde nehraje ani skutečnost, že by uložení např. mírnějšího trestu pro prvotrestance mohlo vést spíše k jeho nápravě a odstrašení od opakování takového jednání. Dle retribuční teorie by se nejednalo o uložení spravedlivého trestu. Je dovoleno, aby uložený trest způsobil méně utrpení než skutek, za který byl uložen. Vždy však musí být výše trestu za obdobně závažné trestné činy stejná. Předvídatelnost retribuční teorie tak představuje její výhodu ve srovnání s teorií utilitární, kdy za obdobná jednání mohou být ukládány naprosto rozdílné tresty.

Jan Lata ve své publikaci *Účel a smysl trestu* rozdělil podle různých způsobů chápání podstaty trestu do několika typů retribučních teorií. První z nich vychází z nejryzejší formy retribuční teorie, z učení I.Kanta a G.Hegela, kdy trest je ospravedlněn samotným spácháním zločinu. Uložený trest zde má být výrazem spravedlnosti a znovunastolení práva. Spravedlnost je dle Kanta nejvyšší morální hodnotou a podmiňuje smysluplnost lidské existence. Uložení trestu tak není třeba dále zdůvodňovat. Trest je logickým vyústěním toho, že pachatelem došlo k porušení práva. Tato teorie nebere ani ohled na skutečnost, zda právo či pravidlo, k jehož porušení došlo, je správné. Nelze však ignorovat nedodržování práva jen proto, že se s takovým zákonem neztotožňujeme. Dokonce ani za předpokladu, že by takové právo bylo v rozporu s jinými přirozenými lidskými právy. Podle Jana Laty není ignorování špatného zákona správným řešením. A ani soudce nemůže napravit pochybení zákonodárce tím, že bude nesprávný zákon aplikovat. Takový zákon je třeba zrušit.¹⁹

Dle druhého typu retribuční teorie dle Laty je trest chápán jako ztráta pachatelových práv. Každému člověku jsou přiznána

¹⁹LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 36-38

základní lidská práva a svobody. V právním státě jsou taková práva ústavně zakotvena. Zjednodušeně se dá říci, že práva jednoho končí tam, kde začínají práva ostatních. Pokud tedy pachatel toto pravidlo poruší a zasáhne do práv jiného, je třeba na takové jednání reagovat uložením trestu. Trestem dochází k omezení či dokonce ztrátě základních lidských práv pachatele. Trestem může být omezení osobní svobody uvězněním pachatele nebo dokonce zbavení života vykonáním trestu smrti.

Stejně tak další typ retribuční teorie předpokládá existenci základních lidských práv a svobod, kdy pachatelé do těchto práv ostatních zasahují a jistým způsobem je omezují. Jejich práva však zůstávají ostatními neporušená a navíc se obohacují např. majetkovým prospěchem získaným trestným činem. Pachatelé tak získávají výhodu oproti ostatním jedincům. Účelem trestu tak má být odejmutí takto získané výhody a znovunastolení rovnováhy ve společnosti. S tímto úzce souvisí i další typ teorie, dle které je trest vzkazem či sdělením společnosti, projevením nesouhlasu s chováním pachatele. Nejde tu však o odstrašení dalších potenciálních pachatelů od páchání trestné činnosti. To je smyslem teorií utilitárních. Vyjádření nesouhlasu s pachatelovým jednáním a odsouzení takového činu směřuje primárně právě vůči pachateli a dává mu tak najevo, jak je jeho jednání zavrženíhodné a neakceptovatelné. Tedy již samotné vyjádření či výtky může být považována za formu trestu. Navíc vyjádření nesouhlasu může sekundárně směřovat i ke zbytku společnosti jako poskytnutí záruky, že protiprávní jednání je veřejně odsuzováno a bude potrestáno. Současně je i jakousi satisfakcí pro poškozeného, kterému byla způsobena trestným činem újma. Důležitým předpokladem naplnění výtky jako trestu je názorová jednotnost a shoda společnosti o tom, která jednání jsou již zavrženíhodná.

Pokud tato zásada nebude dodržena a část společnosti bude vytýkané jednání považovat ještě za akceptovatelné, nemůže být výtky směřovaná vůči pachateli přesvědčivá. Takovým příkladem může být z pohledu trestní represe např. problematika užívání lehkých drog.²⁰

Základním charakteristickým prvkem trestu dle ryzí retribuční teorie je odplata. Myšleno tak, že dobro má být odplaceno dobrem a zlo zlem. Pachateli má být vykonáno to, co on učinil druhým a to bez ohledu na další okolnosti spáchání činu a bez ohledu na následek uloženého trestu. Budoucí důsledky trestu zohledňují při jeho ukládání teorie utilitární.

Podle Kanta je nesprávné využívat lidi jako pouhý prostředek k dosažení blaha druhých či obecného blaha tak, jak to činí utilitarismus. Co přináší požitky mnoha lidem, nutně nemusí být správné. Mravní hodnota spočívá v záměru, s jakým je čin konán. Správnou věc máme konat právě proto, že je správná. Jiný důvod Kant nepřipouští. Posuzujeme-li morální hodnotu jednání, tak podle motivu, kvůli kterému se jedná, nikoli kvůli důsledkům takového jednání.²¹

Retribuční teorie se může jevit jako správná či spravedlivá zejména v duchu myšlenky „oko za oko, zub za zub“. Jistě ji logicky můžeme uplatnit v případě trestného činu vraždy, kdy uložíme pachateli za spáchání takto ohavného skutku trest smrti. Tedy smrt za smrt. Ten kdo zbavil jinou osobu lidského života, pozbyl tím právo na život svůj. Věřím, že uložení a vykonání takového trestu by se i v dnešní době v českém právním státě jevilo jako spravedlivé a našlo by spoustu příznivců. Jak však

²⁰ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 38-44

²¹ SANDEL, M., *Spravedlnost: Co je správné dělat*, Univerzita Karlova Praha, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 122-123, ISBN 978-80-246-3065-6

tuto teorii budeme uplatňovat u pachatele, který způsobil smrt více osob současně a to navíc neúmyslně? Představme si dopravní nehodu, v jejímž důsledku kromě poškozeného zemřelo i dítě či jeho manželka. Bude se pak jevit trest smrti pro pachatele dostatečným trestem za smrt více lidí? Jen těžko dnes můžeme pachatele trestat tím, že usmrtíme jeho dítě či manželku, protože on učinil totéž jinému. Pachatel by tuto újmu ani nemusel pocítit, protože by na něm byl rovněž následně vykonán trest smrti. A hlavně by vykonáním takového trestu byla odplata směřována vůči naprosto nevinným osobám a nejen vůči pachateli, což je z dnešního pohledu jednoznačně nepřípustné a nemorální.²²

Také nelze pachatele trestat podle takto pojaté základní myšlenky absolutní teorie v případě jiných trestných činů. Jak budeme trestat pachatele např. výtržnictví nebo pohlavního zneužití? A jak pachatele majetkové trestné činnosti, pokud on sám žádný majetek nemá? Jaký trest bude adekvátní, aby mu byla způsobena stejná újma?

²² LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 45

4.3 Smíšené teorie

Teorie kombinující základní principy a pojetí trestu utilitárních a retribučních teorií jsou označovány za teorie smíšené. Jan Lata ve své publikaci *Účel a smysl trestu* vznáší námitku, zda jsou vůbec utilitární a retribuční teorie kompatibilní, a to s ohledem na jejich různorodost až rozporuplnost. Jak položit na misku vah pouhou zaslouženost a oproti ní pouhou společenskou užitečnost ospravedlnění trestu? Které hledisko je prioritní? Pokládá si tak otázku, zda lze kombinovat úspěšně obě teorie, když každá ospravedlňuje trest zcela odlišnými důvody. Poukazuje tak přitom na kompromisní teorii C.L.Tena, že *„potrestání osoby je ospravedlnitelné pouze tehdy pokud: 1. se jedná o pachatele, který zaviněně porušil právní normu (retribuční podmínka) a současně 2. jeho potrestání je ospravedlnitelné z utilitárního hlediska (utilitární podmínka)“*, což by také mohlo znamenat, že nelze uložit trest byť by byl sebevíc zasloužený, pokud by však nebyl společensky užitečný. Nejednalo by se tak už o ospravedlnění trestu podle absolutní teorie, ale trest by mohl být uložen pouze za splnění podmínek utilitárních teorií.²³

Další rozporná otázka vyvstává při určení výše uloženého trestu. Dle retribuční teorie mají být stejně závažné trestné činy potrestány stejně. Kdežto utilitární hlediska zohledňují výši uloženého trestu podle zájmu společnosti a za určitých podmínek připouštějí i upuštění od potrestání úplně. Z hlediska utilitárních teorií bude jistě pochopitelné, uložíme-li dospělému recidivistovi vyšší trest za stejný trestný čin než prvotrestanému mladistvému, u kterého bude třeba i nakonec upuštěno od potrestání. Kde je

²³ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s 51-53

však podmínka zaslouženosti? A můžeme takovéto zohlednění utilitárních hledisek při ukládání trestu považovat z hlediska retribuční teorie za spravedlivé?

Demonstrováním výše uvedených rozporů, které přinášejí kombinace utilitárních a retribučních teorií je zřejmé, že při uplatňování smíšených teorií v trestním právu při ukládání trestu nemůže dojít k naprosto shodnému konsensu. Vždy musí jedno z hledisek obou základních teorií ospravedlňujících trestání ustoupit do pozadí a o uložení trestu je tak rozhodováno vždy individuálně a jen těžko budou existovat dva shodné případy páčání trestné činnosti různými pachateli, kterým bude uložen naprosto stejný trest.

Uplatňováním smíšených teorií v českém trestním právu z pohledu ospravedlnění ukládání trestů se budu více zabývat v následující kapitole věnované mimo jiné i efektivitě trestání mladistvých pachatelů.

5. Efektivita trestání v České republice

5.1 Druhy trestů

Česká republika je právní stát a trestní represe je zde velmi podrobně upravena právními předpisy, neboť zpravidla závažným způsobem zasahuje do života občanů.

„Trestní represe představuje nejintenzivnější formu reakce státu a společnosti na sociálně nežádoucí jednání a je významným, nikoliv však rozhodujícím nástrojem sociální kontroly kriminality. Pokud trestní represe není spojena se společným (morálním) odsudkem protiprávního jednání, má tato okolnost vždy velmi negativní vliv na účinnost trestního postihu, a tedy i na potlačování kriminality.“²⁴

Na trestní represi se v českém právním systému podílí řada institucí. Zejména jsou to orgány činné v trestním řízení. Od jednotlivých složek policie, které v přípravném řízení vyšetřují trestné činy a odhalují jejich pachatele, přes činnost státních zastupitelství až po projednávání trestní věci před soudy, které rozhodují o vině a trestu. Mezi represivní složky lze také zařadit orgány vězeňské služby zajišťující činnost při výkonu nepodmíněných trestů odnětí svobody. Činnost uvedených orgánů však nemá mít pouze represivní charakter, ale také preventivní účinky směrem ke společnosti i jednotlivci. Nejde pouze o to, pachatele potrestat a způsobit mu tak újmu, ale předpokládá se, že uložení trestu přispěje i k jeho nápravě a odstraší, tak další potenciální pachatele od obdobného protiprávního jednání.²⁵

²⁴ NOVOTNÝ, O., a kol., *Kriminologie*, 3.vyd. Praha, Nakladatelství ASPI- Wolters Kluwer, 2008, s.218, ISBN 978-80-7353-376-8

²⁵ *Ibidem*,s.217-218

System ukládání trestů v České republice tedy naplňuje jak cíle utilitárních teorií, tak retributivismu. Vychází jak z hlavní myšlenky absolutní teorie (retributivismu) „trestá se, protože bylo páčáno zlo“, tak i z myšlenky teorie relativní (utilitární) „trestá se, aby nebylo páčáno zlo“. České trestní právo je založeno na smíšené teorii trestání, která spojuje odplatné i účelové funkce trestu a zmírňuje nedostatky obou teorií.

Pokud jde o účel a funkce trestání, tak nejdůležitějším cílem je ochrana společnosti před kriminalitou. Jde především o ochranu práv a svobod jednotlivců, zabránění pachateli v páčání další trestné činnosti a výchovném působení na celou společnost.²⁶

Jaké jednání je trestným činem, jaký trest či újmu na právech a majetku lze za jeho spáčání uložit, stanoví zákon. A to dle zásady „nulla poena sine lege“. Rovněž zákon stanoví, že jen soud rozhoduje o vině a o trestu za spáčané trestné činy.²⁷

Druhy trestu pak konkrétně stanoví zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Dle ustanovení trestního zákoníku soud může za spáčané trestné činy uložit tresty:

- a) odnětí svobody
- b) domácí vězení
- c) obecné prospěšné práce
- d) propadnutí majetku
- e) peněžitý trest
- f) propadnutí věci

²⁶ JELÍNEK J. a kol., *Trestní právo hmotné*, s.384-389,

²⁷ čl.39-40 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb, Listina základních práv a svobod, In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].

- g) zákaz činnosti
- h) zákaz pobytu
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání
- k) ztrátu vojenské hodnosti
- l) vyhoštění²⁸

Zvláštním typem trestu je uložení trestu výjimečného, který lze uložit jen v případech, kdy to trestní zákoník umožňuje. Jde o trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nebo trest odnětí svobody na doživotí, který lze uložit za trestné činy taxativně vyjmenované v trestním zákoníku a současně spáchané za určitých podmínek.²⁹

Některé z výše uvedených trestů jsou nazývány tzv. alternativními tresty. Jsou to ty, které nejsou spojeny s nepodmíněným odnětím svobody. Jejich ukládání předpokládá nižší náklady pro společnost, než které jsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody pachatelů. Od alternativních trestů se také očekává pozitivní působení na pachatele, který při výkonu takového trestu není izolován od zbytku společnosti, své rodiny a sociálně blízkého okolí, nedochází u něj k narušení citových vazeb. Alternativní tresty tak mají lépe začlenit pachatele zpět do společnosti.³⁰

Významnou změnu v tomto směru přinesl právě nový trestní zákoník, který zavedl dva nové alternativní tresty. Trest

²⁸ § 52 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].

²⁹ § 54 zákona č. 40/2009 Sb,

³⁰ JELÍNEK J. a kol., *Trestní právo hmotné*, s.393

domáciho vëzení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Nová kodifikace se také dotkla nejvyšší možné výměry v případě uloženého penëžitého trestu a trestu obecnë prospëšných prací.

Obecnë lze tresty ukládat jednak samostatně, ale lze i uložit několik trestů vedle sebe. Při ukládání trestů je soud povinen se řídit zásadami trestání. Pachateli nelze uložit nepřimëřené a kruté tresty, výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.

5.2 Opatření ukládaná mladistvým

Zvláštní skupinou osob, kterým jsou ukládány tresty a vůči kterým směřuje trestní represe, jsou mladiství. Projednávání protiprávních jednání a následné ukládání trestů takovým osobám upravuje mimo trestního řádu a trestního zákoníku zejména zákon o soudnictví ve věcech mládeže.³¹ Za mladistvého se podle ustanovení tohoto zákona považuje ten, kdo v době spáchání činu dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Jednání vykazující znaky trestného činu spáchané mladistvým se nazývá proviněním.³² Právním následkem nebo chceme-li trestem za spáchání provinění mladistvého je opatření. Jde o vnitřně provázaný systém sankcí pro mladistvé, pro nějž zákonodárce záměrně zvolil odlišnou právní terminologii tak, aby odpovídala specifickému účelu a povaze opatření ukládaných mladistvým za spáchaná provinění. Zde můžeme vnímat zásadní rozdíl účelu trestání dospělých pachatelů, tedy osob starších osmnácti let a mladistvých pachatelů. Trestání dospělých se primárně vyznačuje prvky sankčního charakteru, má působit újmu na právech pachatele jako odplata za spáchaný trestný čin. Účelem opatření ukládaných mladistvým je především jejich preventivní účinek, výchovná, ochranná a preventivní funkce, které mají za cíl pozitivně ovlivnit budoucí život a chování mladistvého a zabránit opakování páchání trestné činnosti. Pojem opatření byl zákonodárcem zvolen záměrně, neboť je méně stigmatizující a nemá tak difamační účinek jako pojem trest.³³

³¹ zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].

³² §2, § 6 zákona č. 218/2003 Sb.

³³ JELÍNEK J. a kol., *Trestní právo hmotné*, s.479-480

Lze předpokládat, že zákonodárce při vytváření opatření vycházel právě z myšlenky a snahy mladistvého napravit než mu uloženým trestem způsobit újmu. Jednotlivá opatření jsou v tomto duchu i koncipována. Obecným účelem opatření je jednak ochrana mladistvého před škodlivými vlivy a předcházení páchaní dalších provinění, ale především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého samozřejmě s ohledem na stupeň jeho mravního a rozumového vývoje.³⁴ Trestání mladistvých tedy nesmí být v duchu absolutní teorie, kdy trest je odplatou či mstou za spáchané jednání. U mladistvých je třeba brát v potaz skutečnost, že se jedná o dosud nevyzrálou osobnost, kdy její charakter a mravní zásady se stále formují. Jeho chování je ovlivňováno zejména rodinnou výchovou a prostředím, z něhož pochází. A jaká rodina a sociálně blízké okolí mladistvého jsou, takový bude s největší pravděpodobností i jeho přístup k životu a morálním hodnotám. U mladistvého, zejména jde-li o prvopachatele, je tedy mnohem větší pravděpodobnost možné nápravy než u pachatele dospělého, jehož morální hodnoty jsou již ustáleny a duševní vývoj zpravidla ukončen. Při trestání mladistvých je tak podle mého názoru mnohem větší prostor právě pro uplatnění teorií utilitárních, plnicích funkci odstrašující či rehabilitační.

Ospravedlnění trestání mladistvých pak spatřujeme hlavně v přínosu a budoucím efektu jednotlivých opatření pro pachatele i pro celou společnost, nikoli jako odplatu za jejich činy.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje tři druhy opatření. Mladistvému lze uložit za spáchaní provinění opatření výchovná, ochranná a trestní. Obecně platí, že jednotlivá opatření

³⁴ § 9 zákona č. 218/2003 Sb.

lze ukládat jednak samostatně nebo je kombinovat za předpokladu, že to jejich povaha dovolí. Nejmírnějším hmotně právním následkem provinění mladistvého jsou opatření výchovná. Již z jejich názvu je zřejmé, že mají za cíl podpořit a zajistit výchovu mladistvého a usměrnit tak způsob jeho života. Mezi výchovná opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.³⁵ První dvě jmenovaná výchovná opatření mají za cíl řešení aktuálních životních problémů a příčin páchaní trestné činnosti. Probační programy mají vést k rozvoji sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Jejich součástí proto bývá psychologické poradenství, terapeutické programy, vzdělávací, doškolovací nebo rekvalifikační program. V rámci probačních programů se společně mnohdy setkávají mladí pachatelé, kteří se dopustili obdobně závažné trestné činnosti a mají zájem o nápravu či náhradu škody způsobené jejich proviněním. Důležitým předpokladem je zde aktivní účast mladistvého a zapojení do probačního programu je vždy podmíněno jeho souhlasem. Uložení takového výchovného opatření může mít skutečně velký význam z hlediska nápravy prvopachatele méně závažné trestné činnosti a rozhodně bych jeho uložení upřednostnila před ukládáním opatření ochranných či trestních. Výhodu těchto opatření rovněž spatřuji v možnosti ukládat je již v průběhu trestního řízení, tedy v době, kdy dosud nebylo pravomocně rozhodnuto o vině a trestu. Mladistvý tak má možnost prokázat svou snahou, pozitivním přístupem a aktivní

³⁵ §15 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb.

účastí např. v probačním programu, že má zájem o nápravu a polepšení.³⁶

Výchovné povinnosti a výchovná omezení oproti prvním dvěma opatřením již obsahují určitá omezení a zasahují tak do práv a svobod rozhodování mladistvého. Zejména výchovná omezení obsahují z pohledu účelu a efektivity trestání eliminační funkci, jejichž cílem je zmírnit či zcela zamezit opakování či pokračování páchání trestné činnosti mladistvým. Např. zamezením styku s jinými závadovými osobami, zákazem užívání návykových látek či navštěvování prostředí, které může mladistvého podněcovat k opakovanému páchání provinění. Ze své praxe mohou říci, že pokud tato výchovná omezení mladistvý skutečně dodržuje a řídí se jimi, bývají skutečně efektivní. Skupina je vždy silnější než jednotlivec. Vždy se tak projeví, pokud se podaří takovou skupinu společensky závadových osob rozdělit. U více motivovaných členů takové skupiny, kteří pocházejí oproti ostatním z lepšího sociálního prostředí a mají větší podporu rodiny, pak dojde ke změně chování i celkovému morálnímu uvědomění. Ideální případ samozřejmě bude, půjde-li o změnu trvalou.

Napomenutí s výstrahou, poslední z výchovných opatření ukládaných mladistvým, pak obsahuje sankční prvek spočívající v uložení důrazné výtky za jeho protiprávní jednání a současně upozorňuje mladistvého na důsledky, jež mu hrozí za případné další páchání trestné činnosti.³⁷ Účelem uložení tohoto opatření je odstrašení mladistvého od jeho dalších protiprávních jednání.

³⁶ JELÍNEK J. a kol., *Trestní právo hmotné*, s.482-486

³⁷ § 20 zákona č. 218/2003 Sb.

Nepostačuje-li uložení výchovných opatření, a to zejména tam kde zanedbaná výchova, užívání návykových látek či duševní porucha mladistvého zvyšuje riziko recidivy, je třeba přistoupit k ochranným opatřením. Již název tohoto druhu opatření napovídá, že primárním cílem je chránit jednak mladistvého pachatele, ale současně i ostatní jednotlivce a celou společnost před pácháním trestné činnosti i jejími následky. Mezi ochranná opatření ukládaná mladistvým se řadí ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a zabránění části majetku, která jsou blíže upravena a ukládají se podle trestního zákoníku.³⁸ Posledním opatřením tohoto typu a také jediným, který lze uložit pouze podle zákona ve věcech soudnictví mládeže je ochranná výchova. Spočívá v náhradní výchovné péči, která směřuje k zajištění řádné výchovy a vývoje mladistvých, jejichž dosavadní výchova vykazuje závažné nedostatky, byla zanedbána a prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku, že u něj nebude docházet k recidivě. Ochranná výchova je vykonávána v ústavních zařízeních k tomu určených, se zavedeným výchovným režimem a vybavených prvky zamezujícím útěku. V některých případech tak může nahradit uložení trestního opatření odnětí svobody a být tak jeho vhodnou alternativou. Ochranná opatření však na rozdíl od opatření trestních nevyjadřují morálně politický odsudek spáchaného činu, jímž jsou podmíněna. Představují sice určitou újmu, spojenou s omezením osobní svobody či práv toho, komu jsou ukládána, primárně je však tato újma prostředkem k dosažení preventivních účinků těchto opatření, kdežto újma obsažená v trestním opatření má smysl i kdyby žádných preventivních účinků dosaženo nebylo. Při ukládání ochranných opatření není rozhodující povaha či

³⁸ § 21 zákona č. 218/2003 Sb.

závažnost spáchaného provinění, ale zejména potřeba léčení, izolace či výchova mladistvého. Proto také nebývá délka jejich trvání v rozhodnutí o jejich uložení soudem předem stanovena, ale závisí na výsledku vykonávaného opatření.³⁹

Nelze-li účelu dosáhnout uložením ochranných či výchovných opatření, je přistoupeno k ukládání opatření trestních. Trestní opatření jsou nejpřísnějším druhem trestněprávních následků provinění mladistvých. Svou povahou a formou jsou srovnatelné s tresty, které jsou ukládány dospělým pachatelům.

Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže může soud uložit mladistvému za spáchání provinění tato trestní opatření:

- a) obecně prospěšné práce
- b) peněžité opatření
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu
- d) propadnutí věci
- e) zákaz činnosti
- f) vyhoštění
- g) domácí vězení
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- k) odnětí svobody nepodmíněné⁴⁰

³⁹ ŠÁMAL P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Komentář 3.vydání, Praha C.H.Beck, 2011, s. 212, ISBN 978-80-7400-350-9

⁴⁰ § 24 zákona č. 218/2003 Sb.

System trestních opatření vychází ze systému trestů dle úpravy v trestním zákoníku a u jednotlivých trestních opatření upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže pouze odchylky od obecné právní úpravy. Nejvýznamnější odchylkou je úprava výše trestních sazeb, které jsou ve srovnání se sazbami v trestním zákoníku nižší a to zpravidla poloviční.

5.3 Odklony v trestním řízení

Kromě uvedených opatření jako prostředků postihu provinění mladistvých využívá moderní trestní právo i tzv. odklony v trestním řízení. Jde o prostředek trestní justice, který slouží ke zkrácení a zjednodušení trestního řízení. Současně je také možností, jak předejít stigmatizaci mladistvého pachatele v souvislosti s odsuzujícím rozsudkem. Odklony jsou spojeny i s určitou formou výchovného působení vůči pachateli. Mívají podobu např. stanovení různých omezení nebo povinnosti vykonat obecně prospěšné práce. Přestože se odklony svými důsledky podobají alternativním trestům, představují samostatnou součást systému sankcí uplatňovaných vůči mladistvým pachatelům.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že odklony lze použít za předpokladu, že by jiná opatření byla zřejmě neúčinná a nevedla k dosažení účelu tohoto zákona. Stejně tak stanoví podmínky, za kterých lze odklon použít. Mladistvý musí být připraven nést odpovědnost za spáchané provinění, přičinit se s o odstranění jeho škodlivých následků. Současně musí být splněna podmínka zásady materiální pravdy. Podezření ze spáchání provinění se jeví být důvodným, neboť bylo dostatečně objasněno.⁴¹

Odklony jako řešení trestné činnosti mladistvých představují v rovině právně filosofické tzv. koncept obnovující trestní spravedlnosti jako protiklad pojetí odplatné trestní spravedlnosti. Trestní spravedlnost se tak již nesoustřeďuje výhradně na ochranu státu a společnosti před pachateli jejich trestáním jako ve svém retributivním pojetí, ale hledá nový způsob, jak jim umožnit znovu začlenění a přijetí do společnosti

⁴¹ ŠCERBA, F., COUFALOVÁ, B., *Efektivita sankcionování mladistvých*, s.24-25

a snaží se najít řešení pro nápravu vztahů narušených spácháním trestné činnosti. Aby mohlo dojít k znovuoobnovení a nápravě spravedlnosti, je nutná aktivní účast pachatele i osob, vůči kterým jednání pachatele směřovalo. Hlavním cílem je narovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným, odčinění způsobené újmy, neboť tyto snahy vedou k obnovení narušeného systému státem chráněných hodnot.⁴²

Mezi tyto zvláštní alternativní způsoby řízení řadíme:

- a) podmíněné odložení podání návrhu na potrestání
- b) podmíněné zastavení trestního stíhání
- c) narovnání
- d) odstoupení od trestního stíhání⁴³

Při uplatňování odklonů jakož i v průběhu celého trestního řízení vedeného proti mladistvému nesmíme opomenout roli jeho zákonného zástupce nebo opatrovníka. Ten je oprávněn mladistvého zastupovat a vykonávat za něj některá zákonem vymezená práva. Podstatné je, že může tato práva konat i proti vůli mladistvého, pokud ovšem je to v jeho prospěch.

Právní úprava podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání vychází z jednotlivých ustanovení trestního řádu, která stanoví podmínky, za kterých lze odklon aplikovat.

Poslední druh odklonu, odstoupení od trestního stíhání se od ostatních výrazně liší a do trestního práva byl zaveden až

⁴² ŠÁMAL P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, výklad k ust. § 9

⁴³ § 69 zákona č. 218/2003 Sb

zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Ve srovnání s ostatními odklony postrádá odstoupení od trestního stíhání sankční prvky.

Aby mohlo dojít k jeho uplatnění, musí být splněny tyto podmínky:

a) musí se jednat o řízení o provinění, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje tři léta

b) chybějící veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého

c) projednávající orgán přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného provinění

d) trestní stíhání není účelné

e) potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění

Na rozdíl od jiných druhů odklonů zde není třeba souhlasu mladistvého. Ten však může do tří dnů od oznámení, že bylo odstoupeno od trestního stíhání prohlásit, že trvá na projednání věci.⁴⁴

⁴⁴ § 69-70 zákona č. 218/2003 Sb

5.4 Efektivita trestání mladistvých

Jak je z předchozích kapitol a jejich obsahu zřejmé, vychází systém trestání mladistvých v českém trestním právu především z teorií utilitárních.

Troufám si tvrdit, že z pohledu mravního, sociálního i společenského je většina mladistvých osobami dosud nezralými. Jejich hodnoty i životní postoje a morálka se stále vyvíjí a mění tak, jak na ně působí jejich rodinné prostředí a sociálně blízké okolí, ve kterém žijí. Jejich rozhodovací a ovládací schopnosti jsou tak kromě vrozených dědičných dispozic a intelektu ovlivňovány také jejich dosavadními životními zkušenostmi. O to podstatnější se jeví potřeba zjistit, zda se mladistvý pachatel dopustil spáchání provinění úmyslně, ze své svobodné vůle a do jaké míry si je vědom, že může být potrestán. Z pohledu české trestní represe přistupují zákonodárce i orgány činné v trestním řízení k mladistvému, který se dopouští trestné činnosti, mnohem benevolentněji než k pachateli dospělému. Tomu odpovídá i výše trestních sazeb, které lze mladistvému uložit za spáchané provinění.

Provinění se dopouštějí mladiství z různých sociálních vrstev a rodinného prostředí. Důvody, proč páchají trestnou činnost, jsou různé. V této rozlišnosti osobností mladých pachatelů lze spatřovat vyšší pravděpodobnost na možnost jejich nápravy. Lze předpokládat, že ze skupiny osob, kde každý jedinec pochází z jiného sociálního prostředí, disponuje jinými vrozenými předpoklady a životními zkušenostmi, má rozlišnou výchovu a rodinnou podporu, bude možné alespoň některé z nich

uloženým trestem napravit a odstrašit od páchání další trestné činnosti v budoucnu. Oproti mladistvým jsou dospělí recidivisté většinou se svým způsobem života za hranicí zákona smířeni a jejich místo ve společnosti včetně sociálních vazeb je již ukotveno. Smířlivější přístup a ukládání mírnějších postihů mladistvým za jejich protiprávní jednání tak, jak jsou nastaveny v českém trestním právu, jsou proto z výše uvedených důvodů zcela pochopitelné.

Otázkou však zůstává, zda uložení mírnějšího trestu či dokonce upuštění od potrestání u mladistvého, v něm nevyvolá spíše pocit nedotknutelnosti než fakt, že mu byla dána možnost k novému začátku. Nedostává takovým přístupem na frak teorie odstrašení, která spatřuje význam trestu především v odrazení pachatele od dalšího kriminálního chování a stejný účinek předpokládá i ve vztahu k potenciálním pachatelům. Újma, která mladistvému pachateli vznikne uložením trestu, může sama o sobě i bez dalších převýchovných prostředků vést k tomu, že jej odradí od páchání dalších provinění. Každý však pociťuje takovou újmu jinak. Proces odstrašení je proto velmi individuální záležitostí. Vzhledem k předpokládanému účinku generální prevence této utilitární teorie je odstrašení někdy spojováno s myšlenkou exemplárního potrestání jako dostatečnou výstrahou ostatním. Nedostatkem takové úvahy však může být ukládání příliš vysokých trestů za méně závažnou trestnou činnost a z toho plynoucí pocit nespravedlnosti, což nebude působit pozitivně.⁴⁵

O efektivitě exemplárního způsobu trestání se zmínil ve své publikaci Účel a smysl trestu i Jan Lata, který poukázal na trestní politiku USA, kde se zejména mladistvým pachatelům ukládaly

⁴⁵ NOVOTNÝ, O., a kol., *Kriminologie*, s.231-232

tzv. šokové tresty, tedy krátkodobé tresty odnětí svobody s mimořádně tvrdým zacházením, které tak mají odradit od páchaní dalších protiprávních jednání. Toto opatření však může mít efekt spíše u prvotrestanců s dobrým rodinným zázemím, které je podpoří v nápravě a nebude je v budoucnu podněcovat k opakování trestné činnosti. Z pohledu individuálního odstrašení tak velmi záleží na osobě pachatele.⁴⁶ Přísné potrestání a exemplární tresty mohou u jednoho zabránit recidivě, jiný mladistvý je může pociťovat jako křivdu a nespravedlnost.

Osobně nejsem zastáncem ukládání příliš tvrdých opatření všem mladistvým pachatelům bez ohledu na závažnost spáchaného provinění či případnou recidivu. U mladistvých mnohdy dochází k páchaní trestné činnosti z jiných pohnutek než u pachatelů dospělých. Mladý člověk se může v průběhu dospívání dopustit ojedinělého protiprávního jednání, což nutně ještě nemusí znamenat, že bude k páchaní trestné činnosti inklinovat i v budoucnu a že jedině přísné potrestání jej od takového chování může odradit.

Nicméně musím přiznat, že v rámci své dlouholeté policejní praxe vyšetřovatelky oddělení obecné kriminality jsem dospěla ke zjištění, že mnozí mladiství pachatelé se nezdrží páchaní dalších provinění ani v průběhu trestního řízení, které je proti nim již vedeno pro jejich předcházející trestnou činnost. Jedním z důvodů je jistě i délka přípravného řízení a řízení před soudem, kdy vidina uložení opatření je mnohdy v nedohlednu. Ne snad, že by se takovéto trestní kauzy táhly roky, nicméně pro mladého člověka, který žije ze dne na den, se může zdát doba několika měsíců dlouhá a obava z možného potrestání tak postupně

⁴⁶ LATA, J. *Účel a smysl trestu*, s.23

v průběhu probíhajícího trestního řízení klesá. A když je pak výsledkem uložení výchovného opatření společně s některým z opatření trestních nespojených s odnětím svobody, mladistvý pak s ohledem na charakter uložených opatření nepocítuje nijak citelnou újmu na právech, aby jej tato zkušenost v budoucnu odradila od páchaní dalších provinění.

Nechci však tvrdit, že by bylo efektivní, aby soudy pro mládež bezvýhradně ukládaly trestní opatření spojená s odnětím svobody. Myslím si však, že krátkodobé omezení osobní svobody by mohlo být u mnohých mladistvých pachatelů velmi efektivní. Jako zajímavý se mi tak jeví institut vězení pro mladistvé, který je uplatňován v Německu. Je významným prvkem v německém systému sankcí pro mladistvé a rozlišuje tři formy vězení v závislosti na délce jeho výkonu. Víkendové, krátkodobé a dlouhodobé vězení. Víkendové vězení je ukládáno na dobu volna mladistvého, zpravidla tedy přes víkend a vyměřuje se na jednu nebo dvě takové doby volna. Někdy je nahrazováno vězením krátkodobým, které je jeho obdobou avšak ze závažných důvodů je vhodné tento typ trestu realizovat v průběhu pracovního týdne. V podstatě jediným rozdílem je, že výkon tohoto typu vězení probíhá na rozdíl od víkendového vězení souvisle, tedy dva až čtyři dny. Oba typy vězení jsou ukládány za nedbalostní nebo méně závažnou trestnou činnost. Oproti tomu trest dlouhodobého vězení jako nejpřísnější forma tohoto institutu je určen pro mladistvé, kteří se dopustili závažnější trestné činnosti a vyměřuje se na dobu jednoho až čtyř týdnů.

Cílem krátkodobého omezení osobní svobody tohoto kázeňského prostředku pro mladistvé je přispět k jeho nápravě a to prostřednictvím tzv. šokového efektu, který má mj. mladistvým

duševně otřást a zdůraznit tak jeho odpovědnost za spáchání protiprávního činu. V Německu se kombinace tohoto typu kázeňského prostředku a podmíněného odkladu uložení trestu pro mladistvé (resp. podmíněného odkladu výkonu takového trestu) považuje za velmi žádoucí a užitečnou, neboť se tak dá mladistvému pachateli ještě před začátkem zkušební doby důrazně najevo, jak zásadní změna ve vztahu k jeho budoucímu životu se od něj očekává.⁴⁷

O takovéto české právní úpravě trestních opatření *de lege ferenda* hovoří autoři publikace *Efektivita sankcionování mladistvých*.⁴⁸ Ti však zavedení opatření v podobě vězení pro mladistvé zmiňují v souvislosti s absencí přímého sekundárního postihu v případě porušení výchovných opatření ze strany mladistvého. Doporučují, aby zákonodárce do zákona o soudnictví ve věcech mládeže zavedl přímou možnost sekundárního sankcionování mladistvého, který nebude dodržovat uložené výchovné opatření. Jako jednu z možných sankcí za jeho nerespektování navrhuje právě obdobu německého vězení pro mladistvé.⁴⁹

Vrátím-li se k úvaze zavedení vězení pro mladistvé jako samostatného trestního opatření, musím tento návrh podpořit také svými zkušenostmi získanými v rámci své policejní praxe. Mladiství pachatelé, kteří v průběhu trestního řízení vedeného proti nim, byli krátkodobě omezeni na svobodě⁵⁰, se skutečně po nějakou dobu zdrželi páčání další trestné činnosti. Minimálně

⁴⁷ ŠCERBA, F., COUFALOVÁ, B., *Efektivita sankcionování mladistvých*, Praha: Leges, 2016, s.184-185, ISBN 978-80-7502-131-1

⁴⁹ *Ibidem*, s. 305-306

⁵⁰ např. hovoříme o zadržení obviněného policejním orgánem dle § 75 nebo zadržení osoby podezřelé dle § 76 trestního řádu

byla tato jejich snaha zaznamenána po dobu, než bylo v trestní věci mladistvého rozhodnuto soudem o vině a uloženo některé z opatření. Domnívám se tak, že zavedení nového opatření spojeného s krátkodobým výkonem odnětí svobody v podobě vězení pro mladistvé, by mohlo být velmi efektivní, neboť by bylo mladistvému jasně demonstrováno, jak bude vůči němu postupováno v případě jeho recidivního chování. Tento typ opatření by tak měl významný odstrašující efekt jednak pro mladistvého pachatele, ale i z pohledu generální prevence vůči ostatním jedincům ve společnosti.

Dalším argumentem, proč podpořit tento typ trestního opatření, je omezení sociálních kontaktů mladistvého. Vycházím tak z faktu, že mladí lidé potřebují a upřednostňují kontakt s vrstevníky a společenský život mnohem více než dospělí. Mladiství pachatelé by tak i víkendovou formu vězení měli vnímat mnohem citelněji a jako výrazně větší újmu než pachatelé dospělí.

V tomto směru by mohlo být za dostatečně důraznou sankci považováno i opatření domácí vězení. To je možné mladistvému uložit až na dobu jednoho roku. Při uložení tohoto trestního opatření je třeba souhlasu pachatele, tedy jeho písemného slibu, že se bude zdržovat na určené adrese a poskytne součinnost při kontrole výkonu uloženého opatření. Povinnost zdržovat se v určenou dobu výhradně na jednom místě, zpravidla v obydlí mladistvého, mít omezený kontakt se sociálním okolím by mohlo být dobrou motivací pro pachatele, aby již páčání trestné činnosti neopakoval. Součástí opatření domácího vězení by mohl být i zákaz užívání sociálních sítí mladistvým, neboť takováto sankce se zdá z pohledu dnešní mládeže a jejich volnočasových

aktivit adekvátní. Otázkou však zůstává, jakým způsobem by se výkon opatření, zákazu virtuálního kontaktu přes sociální sítě kontroloval. I zavedení elektronického kontrolního systému umožňující detekci pohybu odsouzeného k výkonu domácího vězení, tzv. elektronický monitoring provázely četné a vleklé problémy.

Velmi efektivní sankcí ukládanou mladistvým se jeví i obecně prospěšné práce. Toto trestní opatření rozhodně naplňuje jednu ze základních funkcí účelu trestání a to je funkci nápravnou. Cílem zákonodárce i celé společnosti je mladistvého přimět k řádnému způsobu života i legálního obstarávání si obživy. Je třeba, aby si mladistvý osvojil návyky související s výkonem pracovní činnosti nebo zaměstnáním. Návyky zautomatizoval a dokázal tak uplatnit v jeho budoucím životě při povolání, za které již mu bude odváděna mzda. Zejména u pachatelů majetkové trestné činnosti se toto opatření jeví jako velmi výchovné. Je třeba mladistvého přivést k uvědomění, že uspokojování základních životních potřeb legálním způsobem je přirozenou a žádoucí součástí života, ale současně mnohdy náročné. Z tohoto pohledu je výkon obecně prospěšných prací velmi dobrým opatřením splňujícím účel trestu.

I přes některé výše uvedené výtky dává česká právní úprava sankcionování mladistvých poměrně široký prostor pro ukládání vhodného opatření jako adekvátní reakci na spáchané provinění mladistvého pachatele. Okruh opatření je podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže dostatečně široký a díky výchovným a ochranným opatřením umožňuje přistupovat k sankcionování mladistvých odlišným způsobem než k trestání dospělých pachatelů. Jde jen o to, aby uvedené sankce byly

vhodně ukládány a směřovaly k naplnění účelu zákona a dařilo se tak předcházet recidivnímu chování mladistvých.⁵¹

Zda skutečně tento cíl bude naplněn, závisí na množství faktorů a okolností. Jak již zde bylo několikrát zmíněno každý jedinec je osobností individuální, disponující osobitými vrozenými charakterovými a rozumovými vlastnostmi. Pochází ze specifického rodinného prostředí. Na každého bylo a je působeno v průběhu dosavadního života jinými výchovnými metodami a každému jsou vštěpovány jiné každodenní návyky. Uložený trest bude tak mít na každého mladistvého jiné účinky a efekt bude také jiný. Soud pro mládež je při rozhodování o ukládaném opatření povinen mimo jiné i podrobně zjišťovat osobní a majetkové poměry mladistvého, a zvažovat jeho předpoklady a možnosti pro výkon jednotlivých opatření. I přes veškerou tuto snahu se uložené opatření může následně ukázat jako neefektivní a mladistvý bude i nadále inklinovat k páchání trestné činnosti a recidivovat.

⁵¹ ŠCERBA, F., COUFALOVÁ, B., *Efektivita sankcionování mladistvých*, s. 303

6. Závěr

V této diplomové práci jsem se zabývala účelem trestání. Pojmem trest, jeho funkcemi a teoriemi ospravedlňujícími trestání. Po vymezení definice trest za pomoci historických pramenů a očima některých významných právních teoretiků jsem přistoupila ke klasifikaci základních funkcí trestu. Konkrétně jsem se snažila definovat funkci retributivní neboli odplatnou a dále funkce odstrašující, rehabilitační, eliminační a restituční, které řadíme mezi utilitární funkce trestání. V další kapitole jsem se podrobněji věnovala teoriím ospravedlňujícím trest. Utilitární, retributivní a smíšené teorii. Smyslem této kapitoly bylo zhodnotit podstatu jednotlivých teorií, co si kladou za cíl a v čem je z jejich pohledu spatřován smysl a účel uloženého trestu. Zdá se, že retributivismus a konsekvencialismus jsou dvě naprosto protichůdné teorie, kdy každá z nich spatřuje naplnění účelu trestání v naprosto opačných efektech. Teorie absolutní hledí při ukládání trestu do minulosti, tedy ve smyslu odplaty za spáchané jednání. Kdežto teorie utilitární ospravedlňují uložený trest budoucími užitky a důsledky pro společnost. Troufám si říci, že tyto znaky vyjadřují pouze ryzí podoby obou teorií. Postupem doby, jak se vyvíjela společnost a měnily se její požadavky a názory na přístup k postihování a trestání pachatelů spáchaných trestných činů, došlo i k vývoji jednotlivých teorií. Smíšené teorie se pak snaží být jejich jakýmsi propojením či kombinací jejich základních znaků a obou principů.

Rozbor jednotlivých teorií ospravedlňujících trest byl současně nezbytným úvodem pro následující kapitoly zabývající se efektivitou trestání, což bylo jedním ze zadání vedoucího diplomové práce.

V obsahu dalších kapitol jsem nejprve uvedla do problematiky českého trestního práva obecně. Provedla jsem klasifikaci jednotlivých trestů ukládaných soudy dospělým pachatelům podle stávajících trestních předpisů. A pak jsem se zaměřila na problematiku sankcionování mladistvých v České republice. Definovala jsem některé pojmy a přiblížila právní úpravu, podle které jsou sankce mladistvým pachatelům ukládány. Rozhodla jsem se pojmout problematiku efektivity trestání spíše jako otázku k zamyšlení a úvaze, jak je systém těchto sankcí nastaven. Snažila jsem si odpovědět, co zavedením jednotlivých opatření zákonodárce zamýšlel a jakou funkci trestání mají splňovat. Současně jsem své úvahy poměřovala i se zkušenostmi získanými vlastní praxí. Při své práci vyšetřovatelky oddělení obecné kriminality, jejíž hlavní pracovní náplní je vedení trestního řízení a zpracování trestních spisů na úseků trestné činnosti páchané mládeží, jsem se mnohokrát zamýšlela nad smyslem a efektivitou této činnosti. Co vede mladistvé k páchaní trestné činnosti a jak k nim nejlépe přistupovat, chceme-li dosáhnout jejich nápravy a změny životních postojů? Odpověď na tuto otázku by již rozhodně přesahovala rámec zpracování této diplomové práce. Přesto bychom část řešení mohli hledat právě v teoriích ospravedlňujících trest a jejich uplatnění v praxi.

Při zpracovávání diplomové práce jsem jako stěžejní studijní materiál využila publikaci Jana Laty Účel a smysl trestu, která mi napomohla k pochopení podstaty jednotlivých teorií ospravedlnění a jejich vývoje.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura

BOONIN David *The Problem of Punishment*, Cambridge Univerzity Press, 2008, ISBN 978-0-511-38833-0

DOLINKO, D., *Punishment, The Oxford handbook by Philosophy of criminal law*, Oxford University Press, 2011, ISBN 978-0-19-531485-4

JELÍNEK Jiří. a kol., *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*, 6 vyd., Praha Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-236-3

LATA Jan, *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, ISBN 978-80-86920-24-5

NOVOTNÝ Oto, ZAPLETAL Josef a kol., *Kriminologie*, Praha: ASPI Publishing, 2004, ISBN 80-7357-026-2

NOVOTNÝ Oto, ZAPLETAL Josef a kol., *Kriminologie*, 3.vyd. Praha, Nakladatelství ASPI- Wolters Kluwer, 2008, ISBN 978-80-7353-376-8

SANDEL, M., *Spravedlnost: Co je správné dělat*, Univerzita Karlova Praha, nakladatelství Karolinum, 2015, ISBN 978-80-246-3065-6

SOBEK Tomáš, *Právní myšlení, Kritika moralismu*, Praha: Ústav státu a práva, 2011, ISBN 978-80-87439-03-6

ŠÁMAL Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Komentář 3.vydání, Praha C.H.Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-350-9

Internetové zdroje:

RAWLS, J., *Two Concepts of Rules*, *The Philosophical Review*, [online] 1955 Vol. 64 No 1, s.10, [cit. 22.02.2021]. <http://www.jstor.org/stable/2182230>

Právní předpisy:

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb, Listina základních práv a svobod, In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].

Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].

Zákon č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním (trestní řád), In: [právní informační systém]. [cit. 18.06.2021].